

Mezinárodní konferenci „Evropská unie – dům na skále, nebo na písku?“ 14.9.2022 Staroměstská radnice, Praha, zahájení ve 13:00 hod.

Dámy a pánové, drazí přátelé, děkuji, že smím v této vzácné společnosti krátce promluvit. Hned v úvodu vyslovím – možná příliš neskromné – ale naléhavé přání:

Měli bychom vrátit Evropě duši, protože věříme, že krásná idea harmonického a zároveň dynamického soužití národů EU nemůže přežít jako byrokraticko-organizační konstrukt. Kam nevložíme rozum a srdce, tam nejsme připraveni k obětem.

Nejsme-li připraveni něco obětovat, nemůžeme nic ochránit, ani rozvíjet.

EU nepatří úředníkům a politikům, je to domov 448 milionů občanů. Domov vybojovaný válkami, neporozuměním, ale také velikým idealismem a optimismem.

Bylo by krásné, říci domov téměř půl miliardy zemských vlastenců. Toto zemské vlastenectví lze chápat jako vědomí odpovědnosti za část zeměkoule, kterou obýváme. Tato odpovědnost se týká nerostného bohatství, vodstva, vzduchu, živé přírody a lidských společenství: od základního prvku rodiny po pestrou mozaiku různých národů. Neseme odpovědnost za obrovský hmotný i nehmotný kulturní poklad několika tisíciletí. Dovolím si akcentovat: Patří tam i všechny jazyky, jimiž lidé v EU hovoří, protože každý jazyk zcela specifickým způsobem zachycuje svět: vnější i svět lidských myslí.

Vše, co jsem před okamžikem jmenovala, nepotřebujeme chránit kvůli nostalgickému obdivu k minulosti, právě my senioři víme, jak je to důležité pro budoucnost. My sami se staneme součástí budoucnosti prostřednictvím toho, co nyní uděláme nebo neuděláme. Kde vzít energii, odkud čerpat?

V preambuli Smlouvy o EU stojí, že naší inspirací je evropský kulturní, náboženský a humanistický odkaz. Často slyšíme debatu o evropských hodnotách. Ve stejné preambuli jsou jmenovány: nedotknutelnost a nezadatelnost práv lidských bytostí, demokracie, rovnost, svoboda a právní stát.

Evropská kultura vsadila již před dvěma a půl tisíci lety na rozum a na moudrost. Že moudrost je víc než jen intelekt, bylo již tehdy jasné. Debata, kterou tehdy začali Řekové, pokračuje i v 21. století. Rozdíl je v tom, že milovníci moudrosti pravdu hledají, zatímco v historii Evropy stále narážíme na problém, že někteří pravdu takzvaně mají.

Dva a půl tisíce let se jako v ohromné nádobě mísí různé myšlenkové proudy a ideály. Z této živé směsi čas od času ovšem vzejde nebezpečná ideologie. Jen 20. století zažilo dvě - nacionální socialismus a komunismus - a zárodky obou bychom našli hluboko v minulosti.

Evropská kultura je také dva a půl tisíce let nepřetržitě pracující laboratoří, v níž se experimentuje se státním uspořádáním. Řada historických termínů časem změnila svůj význam a dnes je pro nás zvláštní, že mohl existovat tyran, který zvelebil svou obec a demokracie že vůbec nebyla hodnocena jako ideální systém. Úplně jiný význam má i pojem aristokracie, ačkoliv v každých volbách usilovně hledáme ty, kteří jsou aristoi – ti nejlepší.

Na požadavcích, které vznášeli Římané na oblast práva, nemusíme měnit nic: Má se jednat o usilovné a vytrvalé hledání spravedlnosti, zákony mají být srozumitelné těm, kteří se jimi mají řídit a žádný zákon nemá odporovat zdravému rozumu ani vyšším mravním ideálům.

Pramenem významně odlišným je křesťanství, které v sobě integrovalo židovské desatero. Nemusíme být věřící, abychom věděli, co se nemá: přesně podle desatera. Je to zkrátka v nás. Se zprávou, kterou přišlo křesťanství, ovšem nastal radikální zlom:

Setkání s chudými a nemocnými nám nemá být odporné, má to být příležitost pro náš vlastní růst, když hledáme vhodný způsob pomoci a podpory. Tomu, kdo selže, máme dát novou příležitost, těm, kteří nám ublížili, máme odpustit. Nemáme se smířit se zlem a nesmíme přestat bránit zlým skutkům, zároveň však nemáme cítit nenávisť k nepříteli. Nemáme nikdy zapomínat, že má lidskou důstojnost. Všechny tyto zdánlivě absurdní věci natrvalo změnilo naši kulturu, a i když se, spíše většinově, tak nějak vzpíráme těmto pravidlům a stále selháváme, jsou v nás.

S humanistickou érou, propojující antiku a křesťanství, přišla odvaha zachytit nejušlechtilejší lidství v nás formulováním základních lidských práv a svobod. Nevymysleli jsme je, jen jsme k nim přes staletí krutostí, ale také svědectví skvělých osobností došli. Ve svobodě jsme se většinově zavázali ctít je a dodržovat. Až do fáze, kdy nás okouzlení nad vlastními úspěchy v oblasti poznání a technických dovedností přivedlo k postoji, že my určujeme a tvoříme lidská práva, že tvoříme jakéhosi nového člověka, který stojí nad dobrem a zlem.

Debatujeme o budoucnosti Evropy, která nám všem leží na srdci. Připomeňme si ještě tři otázky, na které staletí hledáme odpověď: V čem si máme být rovni, v čem si musíme uchovat svobodu a v čem máme být vůči sobě solidární. Volnost, rovnost, bratrství, to není nic jiného. Politické strany, občanská společnost, dokonce uvnitř rodiny, stále se hledají a nabízejí různé odpovědi právě na tyto otázky. I dnes jsme slyšeli, a ještě uslyšíme myšlenky, v nichž je obsaženo hledání, ale díky Bohu i nalézání odpovědí.

Drazí přátelé, mým úkolem bylo pohovořit o pramenech, které nám mohou dát stále mnoho síly, které nám pomohou zorientovat se ve světě, který působí zmateně a v němž se cítíme trochu ztraceni. Dovolte, abych připomněla ještě jedno trvalé dědictví, ctnosti.

Od antiky přes křesťanství lidstvo nepochybuje o jejich hodnotě: přiměřenost, statečnost, moudrost a spravedlnost. Láska, víra a naděje.

V dnešní době, domnívám se, nabývá na důležitosti ještě jedna věc: evropskou kulturou se nese touha hledat a nacházet smysl. Toho, co děláme a čím jsme. Použijí moderní slovo kompetence: právě a jen při hledání a nacházení smyslu získáme kompetenci správně se rozhodovat.

Dámy a pánové, kéž připomenutí našich společných kulturní kořenů a konstatování, že obrátit se k pramenům neznamena otočit se do minulosti, ale znamená najít pevnou půdu pod nohama, abychom neměli strach z budoucnosti.

Evropa potřebuje moudrost, lásku, evropské zemské vlastenectví. Věřím, že tak budeme soudržnější a odolnější. Aniž ztratíme všechna drahocenná specifika jednotlivých regionů.

Děkuji za pozornost

Nina Nováková